

ративний) стан. Тобто, в нашому випадку спостерігається скорочення кількості рослин, які квітують і плодоносять. А це в свою чергу, може становити загрозу для існування вивченої популяції.

Загальною причиною рідкості зозулинця болотного є високий ступінь викошування луків та їх випасання худобою, різним ступенем антропогенної трансформації флори і рослинності через збирання на букети та лікарську сировину, викошування підземних частин.

Природними факторами, які впливають на структуру популяції є: особливості еколого-ценотичних умов, тривалий процес онтогенезу, знижена конкурентна здатність, а також те, що вид погано вводиться в культуру, бо при висаджуванні на окультурених землях швидко гине через відсутність відповідного симбіонту.

Ми повинні ясно розуміти, що людство й надалі буде перетворювати біосферу, але це перетворення має узгоджуватися не тільки з потребами зростаючого людства, з розвитком суспільства, а також із раціональним використанням природних багатств, зокрема рослинних ресурсів, та направлені на збереження всього біорізноманіття.

Неможливо не погодитись із В. Вернадським, який довів, що у людства просто немає іншого виходу, як перейти до розумного, виваженого господарювання на своїй планеті. У ноосфері визначальним фактором має бути не стихія природного розвитку, а інтелект людини. Досягнувши певного ступеня могутності, людське суспільство, його розум і мудрість стануть основним гарантом подальшого розвитку.

Література

1. Білявський Г.О. та ін. Основи загальної екології: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – 304 с.
2. Орлова Л.Д., Ракшеева В.П. Лікувальні властивості зозулинця болотного/ Навколишнє середовище і здоров'я людини: Матеріали Всеукраїнського науково – практичного семінару. – Полтава: ПДПУ, 2007. – С. 33 –35.
3. Орлова Л.Д., Ракшеева В.П. Систематичний аналіз лучних ділянок з участю зозулинця болотного (*Orchis palustris*) в околицях с.Варварівка Карлівсько-го району Полтавської області/ Біорізноманіття: теорія, практика та методичні аспекти вивчення в загальноосвітній та вищій школі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (присвячується 120-річчю від дня народження М. І.Вавилова) – Полтава: Друкарська майстерня, 2008. – С. 233 – 235.
4. Паркіноза І.Ю. та ін. Раритетна флора (Охорона, вивчення, реінтродукція силами студентських екологічних організацій). – К.: Національний екологічний центр України, 2006. – 164 с.

БІОРИЗНОМАНІТТЯ ЛУЧНИХ РОСЛИННИХ РЕСУРСІВ ОКОЛИЦЬ С. ЯХНИКИ ЛОХВИЦЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВЩИНИ

*Орлова Л.Д., Рожко А. І., Вільхова І.І.
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

Лучна рослинність у структурі рослинного покриву України посідає другу позицію і займає 8,5-9,0 млн. га [1]. Якщо врахувати, що зі структури земельного фонду вилучається малопродуктивні землі та антропогенно-порушенні території з метою їх ренатуралізації та реабілітації і наступним використанням як сіножатей та пасовищ, то площа лук у наш час зростає. Тому усестороннє вивчення представників лучних травостоїв конкретних районів допоможе не

тільки раціонально їх використовувати, а і зберігати та покращувати [2,3].

У результаті проведених досліджень нами було встановлено, що на луках в околицях с. Яхники Лохвицького району Полтавської області зростає понад 70 видів рослин. Із них 14 видів вітаміноносні: лопух великий (*Arctium lappa* L.); кропива дводомна (*Urtica dioica* L.), конюшина лучна (*Trifolium pratense* L.), конюшина гірська (*Trifolium montanum* L.), підбіл звичайний (*Tussilago farfara* L.), подорожник ланцетовидний (*Plantago lanceolata* L.), п. великий (*P. major* L.), п. середній (*P. media* L.), підмаренник справжній (*Galium verum* L.), буркун жовтий (*Melilotus officinalis* (L.) Pall.), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* Webb ex Wigg.), фіалка триколірна (*Viola tricolor* L.), цмин пісковий (*Helichrysum arenarium* (L.) Moench), собача кропива п'ятилопатева (*Leonurus quinquelobatus* Gilib.); 16 представників – кормові: лопух великий (*Arctium lappa* L.), тонконіг лучний (*Poa pretensis* L.), грястиця збірна (*Dactylis glomerata* L.), шавлія лучна (*Salvia pretensis* L.), конюшина лучна (*Trifolium pratense* L.), конюшина гірська (*Trifolium montanum* L.), буркун жовтий (*Melilotus officinalis* (L.) Pall.), горошок мишачий (*Vicia cracca* L.), березка польова (*Convolvulus arvensis* L.), тимофіївка лучна (*Phleum pratense* L.), китятки чубаті (*Polygala comosa* Schkuhr.), люцерна хмелевидна (*Medicago lupulina* L.), люцерна посівна (*M. sativa* L.), лядвинець український (*Lotus ucrainicus* Klok.), еспарцет виколістий (*Onobrychis viciifolia* Scop.), пірий повзучий (*Elytrigia repens* (L.) Nevski); 24 – лікарські рослини: кропива дводомна (*Urtica dioica* L.), деревій майже звичайний (*Achillea submillefolium* Klok. et Krytzka), жовтозілля звичайне (*Senecio vulgaris* L.), подорожник великий (*Plantago major* L.), подорожник ланцетовидний (*Plantago lanceolata* L.), п. середній (*P. media* L.), дрік фарбувальний (*Genista tinctoria* L.), собача кропива п'ятилопатева (*Leonurus quinquelobatus* Gilib.), хвощ польовий (*Equisetum arvense* L.), підбіл звичайний (*Tussilago farfara* L.), noneя звичайна (*Nonea pulla* L.), миколайчики сині (*Eryngium planum* L.), м. плоскі (*E. campestre* L.), морква дика (*Daucus carota* L.), буркун жовтий (*Melilotus officinalis* (L.) Pall.), звіробій звичайний (*Hypericum perforatum* L.), цмин пісковий (*Helichrysum arenarium* (L.) Moench), алтея лікарська (*Althaea officinalis* L.), полин гіркий (*Artemisia absinthium* L.), перстач сріблястий (*Potentilla argentea* L.), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* Webb ex Wigg.), чорнокорінь лікарський (*Cynoglossum officinale* L.), льонок звичайний (*Linaria vulgaris* Mill.), фіалка триколірна (*Viola tricolor* L.), пірий повзучий (*Elytrigia repens* (L.) Nevski); 16 – медоноси: лопух великий (*Arctium lappa* L.), шавлія дібровна (*Salvia nemorosa* L.); ш. лучна (*S. pratensis* L.), конюшина лучна (*Trifolium pratense* L.), конюшина гірська (*Trifolium montanum* L.), підмаренник справжній (*Galium verum* L.), дрік фарбувальний (*Genista tinctoria* L.), собача кропива п'ятилопатева (*Leonurus quinquelobatus* Gilib.), підбіл звичайний (*Tussilago farfara* L.), горошок мишачий (*Vicia cracca* L.), алтея лікарська (*Althaea officinalis* L.), свербіжниця польова (*Knautia arvensis* (L.) Coult.), горлянка женецька (*Ajuga genevensis* L.), нечуй-вітер волохатенький (*Hieracium pilosella* L.), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* Webb ex Wigg.), фіалка триколірна (*Viola tricolor* L.); 4 – декоративні види: гвоздика дельтовидна (*Dianthus deltoides* L.), волошка скабіозовидна (*Centaurea scabiosa* L.), королиця звичайна (*Leucanthemum vulgare* L.), фіалка триколірна (*Viola tricolor* L.).

Систематичний аналіз виявлених груп лучної флори показав наступну картину. У складі вітаміноносців знайдено чотири види родини Айстрові, по три – родини Бобові та Подорожникові, по одному – родини Фіалкові, Кропиви, Маренові, Губоцвіті. Серед кормових виявлено вісім видів родини Бобові, чотири – родини Злакових, по одному – родини Березкові, Китяткові, Айстрові, Губоцвіті. Цілюща флора мала п'ять видів родини Айстрові, три – родини Зонтичні, Подорожникові, два – родини Бобові, Шорстколісті, по одному – родини Розові, Мальвові, Тонконогові, Звіробійні, Губоцвіті, Фіалкові, Ранникові, Хво-

щеві, Кропиви. Медоносними були по чотири види родини Айстрових, Бобових, Губоцвітих, по одному – родини Черсакові, Мальвові, Фіалкові, Маренові. Декоративними виявились два представники родини Айстрові, по одному – родини Фіалкові, Гвоздичні.

Виходячи із сказаного бачимо, що найбільша насиченість родин була у групі лікарських (14 родин), вітаміноносних та медоносних рослин (8 і 7 родин). Найменше було видів з декоративними властивостями (три родини).

Отже, досліджені луки мають великий запас різних за характером використання рослинних ресурсів.

Література

1. Григора І. М. Рослинність України (еколого-ценотичний, флористичний і географічний нарис): Навч. посіб.- К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 452 с.
2. Луговые травянистые растения. Биология и охрана /Губанов И.А., Киселева К.В., Новиков В.С., Тихомиров В.Н. –М.: Агропромиздат, 1990. – 183с.
3. Мінарченко В. М., П. І. Серета. Ресурсознавство. Лікарські рослини: Навч.-метод. посібник. – К: Фітосоціоцентр, 2004. – 71 с.

ЦІЛЮЩА ЛУЧНА ФЛОРА РОДИНИ ШОРСТКОЛИСТИХ (BORAGINACEAE LINDL.) В ОКОЛИЦЯХ М. ПОЛТАВИ

Орлова Л.Д., Шинкаренко О.О.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Ноосфера – остання із багатьох стадій еволюції біосфери в геологічній історії – стан наших днів.

Важливу роль у формуванні ноосфери відіграють рослини. Серед них можна виділити родину Шорстколистих (Boraginaceae Lindl.). Під час наших досліджень на заплавах луках с. Залізничників околиць м. Полтави нами виявлено чотири цілющих представників родини.

Живокіст лікарський (*Symphytum officinale* L.) – багаторічна трав'яниста рослина заввишки 30-100 см. Стебло крилате, особливо вгорі від глибоко збігаючих вниз листків, товсте, пряме. Листки нижні великі, звужені в крилатий черешок, довгасто –ланцетні, верхні сидячі. Вся рослина шорстка від шорсткуватих волосків, які вкривають її. Квітки зібрані в пониклі, вкриті листочками завійки. Віночки квіток брудно-пурпурові або лілові з відверненими назовні зубцями. Корені товсті, галузисті, майже чорні зовні, всередині білі, крихкі, на зламі нерівні, терпко-липкі на смак. У коренях знайдено пектин, слизи, дубильні речовини, летку олію, гіркоти, алкалоїди, смоли, діуреїд глюксолової кислоти, алантуїн, аспарагін, холін

Стебла вживають тільки свіжими. Корені збирають восени. Добре вимиті корені ріжуть на шматки і сушать. Вони вважаються отруйними, якщо приймати всередину у великих дозах.

У народній практиці застосовують корінь живокосту як обволікаючий засіб при всіх видах запалення слизової оболонки, а особливо при грудних захворюваннях, в тому числі і важких. Також корінь живокосту вживають як в'язучий і як проносний засіб, а також як засіб, що видаляє омертвілі клітини і сприяє регенерації. Вважають також, що живокіст лікує нирки, допомагає при проносах, при кровотечах у шлунку і кишечнику; приймають його при чиряках, виразках і наривах як всередину, так і зовнішньо. Висушений і порізаний корінь виду зберігають в ящиках, викладених папером [2].

Синяк звичайний (*Echium vulgare* L.) – дворічна трав'яниста рослина. Стебла прямостоячі, заввишки 30-100 см від основи розгалужені, рідше прості,